

Primena prilagođenog pisanja imena iz stranih živih jezika u srpskoj dnevnoj štampi

Luka Totaj¹

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

DOI: 10.5937/cm18-43242

Sažetak: U radu ćemo prikazati rezultate analize sadržaja koju smo koristili pri ispitivanju primene transkripcije u srpskoj dnevnoj opšteinformativnoj štampi s nacionalnom pokrivenošću, i to u rubrikama: „Politika”, „Svet” i „Sport”. Podaci su prikupljeni 21–27. juna 2021. U ispitivanju je korištena tekstualna analiza i kvantitativna analiza sadržaja. Cilj nam je bio da utvrdimo učestanost transkripcionih grešaka u srpskoj štampi. Antroponimi iz onih jezika čija je transkripcija objašnjena u „Pravopisu srpskoga jezika” bili su nam analitička jedinica. U ovom radu smo uveli novi komunikološko-lingvistički pojam „transkripcione zablude” koji je takođe bio jedan segment u analizi. Dobijeni rezultati nam govore da je učestalost transkripcionih grešaka na srednjem nivou, koji više naginje ka lošoj nego ka dobroj oceni. Greške u transkripciji najčešće su pravljene zbog nekritičkog ugleda na grafiju izvornoga jezika, mada i ostale dve zablude (po ugledu na akustički utisak i pogrešni jezik) jesu frekventne.

Ključne reči: transkripcija, ortografija, „Pravopis srpskoga jezika”, književni jezik, jezička kultura, štampani mediji, srpski jezik

1. TEORIJSKI OKVIR

1.1. Pojam transkripcije

Prilagođeno pisanje imena iz stranih živih jezika (transkripcija) sastavni je deo ortografske norme književnoga izražavanja, time i deo ortografske institucije – *Pravopisa srpskoga jezika (PSJ)* Matice srpske (MS) (Животић, 2001:

---

¹ Kontakt s autorom: lukat3.4@gmail.com

36–38; Клајн, 2006; Животић и Станојевић, 2013: 65; Ћорковић и Нућану; 2015: 394; Пешикан и сар., 2018: т. 195–291²).

PSJ propisuje dve forme pisanja stranih imena: transkribovano i izvorno. Iako je transkripcija pretežno neophodna zbog pisanja na maternjem ćiriličkom pismu, danas se ona koristi i za gajicu. Dakle, izvorno pisanje se nije odomaćilo ni u ćiriličkim medijima, ali ni u latiničkim (Пешикан и сар., 2018: т. 195). Takvo pisanje stranih imena danas susrećemo u regionu, odnosno, u pojedinim državama koje su nekada činile Jugoslaviju.

Iako je transkripcija po redosledu poslednja, jedanaesta glava *PSJ*-a, to ne znači da je ona najmanje bitna. U vezi s tim, poslednja 291. tačka *PSJ*-a glasi:

„Zaključna je preporuka svim izdavačima da obavežu svoje saradnike, a naročito autore i redaktore udžbenika i priručnika, na dosledno poštovanje izloženih transkripcionih pravila. To je jedini način da se uvede red i postojanost u pisanje tuđih imena i suzbije haotična proizvoljnost, koja je i dosad nanela dosta štete srpskoj jezičkoj kulturi. Za jezike koji su ostali neobrađeni glavno je pravilo: držati se oblika koji su ušli u naš izražajni običaj. Nikakvu izmenu uobičajenih oblika, iz bilo kojeg jezika, ne treba uvoditi u javne tekstove dok se ne verifikuje u lingvističkim ustanovama i saglasno sa Odborom za standardizaciju srpskoga jezika” (Пешикан и сар., 2018: т. 291).

Ivan Klajn je komentarisao ovu preporuku primetivši da je ona „nažalost, ostala bez odjeka. Prateći štampu, televiziju i radio, uveravamo se da 'haotična proizvoljnost' i dalje vlada” (Klajn, 2018: 11). Znanje o transkripciji, koje nam je potrebno kako ne bismo stvarali pomenutu *haotičnu proizvoljnost*, pohranjeno je u *PSJ*-u. Pomenuti priručnik je dovoljan novinaru da se snađe kada treba preslovljavati strano ime.

Kada ime prelazi okvire *PSJ*-a, onda novinar nije kriv ako pogreši. Ako se novinari susretnu s nekim jezikom čija transkripcija nije objašnjena u *PSJ*-u, oni treba da se posluže kombinacijom tradicionalnog oblika, fonetskog utiska i oslonca na pismo. Zsigurno, olakšavajuća okolnost će im biti poznavanje normirane transkripcije s ostalih jezika. Detaljno poznavanje (načela) transkripcionih odredbi iz *PSJ*-a daje novinaru mogućnost da se snađe u teškim situacijama koje nisu opisane u ovoj publikaciji (Klajn, 2006: 116).

² Radi lakšeg i preglednijeg praćenja, *PSJ* ćemo citirati po tačkama (npr. т. 195).

Anglista Tvrtko Prčić, čiji je rad o transkripcionim pravilima prebačen u jedanaestu glavu *PSJ*-a (Пижурица, 2018: 7; Пешикан и сар., 2018: т. 197), uviđa zabrinjavajuću nesređenost u transkribovanju engleskih imena i tu oblast ortografije smatra vrlo zanemarenom u našoj svakodnevnoj jezičkoj praksi (Prčić, 2018: 13–15).

„Posledica ovako stvarne svakodnevne prakse, u kojoj značajna uloga očito pripada površnosti, proizvoljnosti, slučajnosti – ali i neobaveštenosti, te odsustvu želje i potrebe da se takvo stanje popravi – jeste nastanak, nasumična upotreba, a potom i ustaljivanje, više paralelnih oblika jednog istog engleskog imena u našem jeziku, pri čemu su mnogi od tih oblika izgubili svaku sličnost s izvornim” (Op. cit., 20).

On ističe da prilikom transkribovanja postoji „prećutno načelo [u ovom radu nazvano *zabludom* – prim. aut.] ’Piši kako hoćeš, čitaj kako ti odgovara!’” koje kvari našu jezičku naviku (Prčić, 2019a: 114, 245). Prema njegovom stavu, svakodnevna jezička praksa u ovoj grani ortografije će se popraviti kada načelo postane „čitam jer znam, pišem jer su me naučili” (Op. cit.). Prčić daje savet kako postići standardizovanost, a tu pominje i novinare.

„Da ozbiljno korišćenje stranih imena, u bilo kom jeziku, ne spada u domen autorske slobode, već mora da predstavlja osmišljen i sistematizovan proces, koji se temelji na sistemu pravila – taj sistem pravila, poput svih ostalih elemenata u jeziku, podložan je standardizovanoj upotrebi kolektiva, uključujući i doslednu podršku od strane obrazovnih ustanova, izdavačkih kuća, te sredstava masovne komunikacije” (Prčić, 2018: 20).

S druge strane, Klajn misli da se ortografske greške „smatraju manje ozbiljnim od grešaka u padežima, u glagolskim oblicima i slično, a pogotovu od upotrebe reči u pogrešnom značenju” (Клајн, 2020с: 57). Radomir Životić (2001) navodi da su odstupanja od ortografske norme „vrlo retka i opravdavaju se jakim umetničkim razlozima” (Животић, 2001: 36). Kad je o novinarstvu reč, jasno je da umetnička sloboda ne bi trebalo da postoji u informativnim, odnosno, faktografskim tekstovima (Lukač, 1979; Todorović, 2002). Pogrešnu transkripciju jedino bismo mogli opravdati u nekoj slobodnoj novinarskoj formi – kao što je kolumna – i to samo u slučajevima kada se namerno stavlja do znanja da neku osobu „iz milošte”, u šali ili sa ironijom, zovemo pogrešno. Dakle, poštovanje pravila iz *PSJ*-a ne moraju se uvek primenjivati (Симић, 2000:

53), postoje retki izuzeci koji se mogu opravdati čak i u pisanju određenih novinarskih žanrova. Ipak, u većini slučajeva novinari treba izričito da poštuju književnu normu.

U *PSJ*-u piše: dosledno poštovanje pravila „treba da bude obaveza i drugih delatnosti koje često uobličavaju tuđa imena – u novinarstvu, u prevođenju filmova i knjiga i dr.” (Пешикан и сар., 2018: т. 197а). Primećujemo da novinari treba da budu odgovorni iz dva razloga. Prvo, zato što oni komuniciraju s masovnom publikom i, ujedno, imaju veću odgovornost za napisanu reč (Dej, 2004: 49; Veljanovski, 2012: 179–185; Савет за штампу /СЗШ/, 2015). Drugo, delatnici u ovoj profesiji treba da budu upoznati s tematikom o kojoj pišu, za razliku od prosečnoga konzumenta (Todorović, 2002; СЗШ, 2015). To je u opisu njihovoga posla, da budu informisani o nekim specifičnostima među koja se ubrajaju i izuzeci u transkripciji. Sportski novinar Saša Ozmo (2021), osim pismenosti, ističe upravo „temeljno poznavanje onoga o čemu se piše” kao jednu od osnovnih stavki za dobrog (sportskog) novinara (Ozmo, 2021: 15, 17). Ko može bolje od sportskog novinara znati da je ime argentinskoga kluba River Plejt (*River Plate*) takvo jer je cela sintagma uzeta iz engleskoga jezika i da ga tako čitaju i pišu sami Argentinanci. Da je to ime kluba na španskom glasilo bi *Río de la Plata*.

Kakvo je stanje poštovanja transkripcije u srpskim medijima – još nije egzaktno (kvantitativno) pokazano (otuda je i tema ovoga rada), ali možemo iz nekih tekstova zaključiti da nije dobro (Cvetković, 2015; Пешикан и сар., 2018: т. 275; Prčić, 2018; Klajn, 2018; Prčić, 2019a; Прћић, 2022). Osim navedenih kritika Klajna i Prčića o nedoslednosti transkribovanja uopšteno, u *PSJ*-u, u odeljku za transkripciona pravila francuskoga jezika³ stoji sledeći iskaz: „mada ova imena, naravno pogrešno, novinari redovno prenose sa *u*, verovatno pod uticajem engleskog” (Пешикан и сар., 2018: т. 275). Iskaz „naravno pogrešno” nam govori ili (1) da su novinari u očima autora već viđeni za transkripcione greške ili (2) da svi, pa i novinari, prečesto greše u ovome slučaju. Naše mišljenje je da je u pitanju ipak prva opcija i to najmanje zbog dva slučaja. Prvo, autor eksplicitno navodi samo novinare, a ne i druge profesije koje se susreću s transkripcijom. Drugo, kao što smo već nekoliko puta istakli

³ Na mestu na kojem se objašnjava da pravilna transkripcija francuskoga slova *U* na srpski „po pravilu” treba biti *i*. Između ostalog, navode se primeri: *Luc – Lik, Trudeau – Trido, Suzanne – Sizan* i sl.

citirajući relevantnu literaturu, novinari, odnosno, mediji se često pominju kao izvori loše transkripcije.

Danas postoje inicijative za obnavljanje i redefinisane transkripcionih normi (Marković, 2018; Selačković, 2021). Iako su debate i rasprave u naukama uvek dobrodošle (Harari, 2019: 308), ne treba zanemariti da je jezik rigidan, odnosno, da se jednom stvorena pravila teško menjaju. Pavle Ivić i Branislav Brborić (2006) ističu: „Ako se kaže da je književni jezik neprocenjivo blago jednog naroda, to – pored ostalog – znači da je taj jezik materija u koju se ulio veliki deo kulturne baštine. Književnost, nauka, publicistika – sve to živi u jeziku i ne postoji izvan njega” (str. 59). Jezik nije nastao juče i ne možemo praviti velike zaokrete prilikom njegovoga normiranja. Ferdinand de Saussure (*Ferdinand de Saussure*) (1996) piše da „od svih društvenih institucija, jezik je ta koja pruža najmanje prostora za pokretanje inicijativa. On se izjednačava sa životom društvene mase koja je po prirodi inertna, te predstavlja pre svega faktor njegovog održavanja” (str. 86).⁴ Nije lako eksperimentisati s prirodnim jezikom jer on ima svoja pravila igre, odnosno, niti ili lance koji ga prožimaju od daleke prošlosti do danas (Kerović, 2006: 391–392; Bojanić i Mladenović, 2010: 9–10; Ležandr, 2010: 28–29). Pokretači transkripcionih promena nekada nemaju razumevanja baš za ovaj aspekt jezika, odnosno, za kontinuitet koji je, po prirodi, konzervativan.

Kad je reč o odnosu novinara prema ovim uspostavljenim pravilima i njihovom menjanju – novinari nisu lingvisti. Ako MS i jezikoslovci budu prepravljali nešto u vezi s transkripcijom, novinari će biti dužni da to poštuju. Ovde nije reč o tačnosti transkripcionih pravila, već o poštovanju institucije koja normira književni jezik. Drugačije rečeno, novinari ne treba stvaraju transkripciona pravila nego da ih primenjuju. Toga treba da se drže svi koji komuniciraju s javnim mnjenjem.

U sadašnjim transkripcionim normama gotovo za svako pitanje postoji obrazloženje. Najveći problem je u tome što novinari i drugi primenivači transkripcije često nisu upoznati s ovim pravilima i, kada dođu u dodir s njima, pomisle da postoje određene namerne ili nenamerne greške u normi. Ipak, svako

⁴ Videti još: Copley i Jansz, 2006: 14–17. De Saussure je ove navode iznio tokom prvog i drugog desetleća 20. veka. Ako izuzmemo radio, bioskop (film) i zvučne zapise, koji su tada tek bili u razviku, u navedenom periodu štampa je imala značajnu dominaciju u informisanju ljudi. Danas to nije tako. Elektronski mediji značajno su izmenili obim i brzinu informacija koje su dostupne publici u jednome govornom području. S tim promenama, u diskursu prodiru i veći broj antroponima iz stranih jezika što otežava posao prenosiocima informacija.

„kontroverzno” transkripciono pravilo u *PSJ*-u je obrazloženo. Osim umetničke slobode, od zvanične transkripcije se odustaje u slučajevima kada se pogrešni oblik ustalio kroz čitav niz godina ili stoleća (Пешикан и сар., 2018: т. 197b). Koliki period treba proći da bi ime bilo ustaljeno – ne znamo, a *PSJ* navodi neke primere od kojih je najmlađa ličnost Čang Kaj Šek (蔣中正; 1887–1975) (Op. cit.). U Prčićevom *Rečniku*, najmlađe ličnosti koje imaju zastarelu i pogrešnu transkripciju koja je ustaljena su uglavnom umetnici, odnosno, glumci. Npr. Glorija Svanson (*Gloria Swanson*; 1899–1983) i Ričard Barton (*Richard Burton*; 1925–1984). Svi ostali njihovi prezimenjaci danas bi trebalo da se pišu kao *Svanson*, odnosno, *Berton* (Пешикан и сар., 2018: т. 210; Prčić, 2018: 61, 169). Dakle, sedamdesete i osamdesete (tj. smrt ličnosti u tim godinama) možemo da računamo kao okvirnu instancu ukorenjenog oblika koji je pogrešan, ali koji i dalje treba pisati zbog tradicije. Međutim, to je samo okvirno. Pošto se jezik neprestano razvija (Керовић, 2006: 391), i u ovom slučaju postoje primeri koji su nama vremenski bliži, a čija pogrešna upotreba danas ne može da se preinači.

Uglavnom je navedeni period stabilan okvir, ali istaknimo po primer za izuzetak i primer za ono što ne bi trebalo da se navede izuzetkom. Neki političari i javne ličnosti, kao beloruski predsednik Aleksandar Lukašenko (Аляксандр Лукашэнка) koji tu funkciju obavlja od 1994, mogu da budu izuzeti. S druge strane, treba istrajavati u tome da ličnosti iz bliže prošlosti ne svrstavamo u te izuzetke.

Navedimo primer norveškoga fudbalera i anegdota u vezi sa pogrešnom transkripcijom koja nam na savremenom primeru ilustruje kako pogrešna transkripcija ponekad uđe u jezik pukim slučajem. *Erling Haaland* u našim medijima treba da bude transkribovan kao *Holand*, a ne nepravilno kao „Haland”, bez obzira na to što ga gotovo svi mediji prenose nepravilno, zanemarujući transkripciona pravila skandinavskih jezika. Pomenuti fudbaler veću pažnju javnosti privlači od 2020, dok je profesionalac postao pet godina ranije. Srpski komentator koji je 2022. s lica mesta prenosio njegovu prvu utakmicu u Premijer ligi za Mančester Siti, pitao je norveške kolege u Engleskoj kako se pravilno izgovara njegovo prezime. Prema njegovim rečima, odnosno, prema njegovom sluhu, odgovor je bio „Haland”. To je u suprotnosti s transkripcionim odredbama skandinavskih jezika, u kojima stoji da se grafeme *å* i *aa* prilagođeno pišu na srpski kao *o*, kao i s opštim odredbama transkribovanja u kojima piše da „pisanje saglasno izvornom izgovoru preozvučenom na naše najbliže glasove samo je

polazno merilo, od kojeg se dosta odstupa u interesu sistemske doslednosti i u naslonu na izvorno pismo” (Пешикан и сар., 2018: т. 196, 260а). Такође, овде постављамо питање стручности српскога новинара за норвешки језик јер, као што у *PSJ*-у стоји, „дански, норвешки и шведски језик разликују и до двадесет вокала” (Оп. cit.). Питање је шта је српски спортски коментатор чуо с обзиром на то да споменути језици имају и до четири пута више самогласника него нао. Језикословци, стручњаци за скандинавске језике, пишу да су правила за изговор вокала из споменутих језика сувише комплексна (Оп. cit.), те треба бити истрајан у поштовању начела која су прописали стручњаци, и овог нападача ваљало би транскрибовати као *Holand*. Имајући у виду овај случај, можемо само замислити сличне ситуације из прошлости и често баналне разлоге погрешне транскрипције имена које су данас укорењене у језику.

1.2. Транскрипционе заблуде

Као плод вишегодишњег искуства у проверавању транскрипционих облика, јавила се потреба за образложењем разлога због којих настају транскрипционе грешке, то јест, њиховим груписањем. Тако смо сковали термин *транскрипционе заблуде* који означава оне праксе, односно, заблуде из којих произлазе најучесталије транскрипционе грешке. Идентификовали смо три такве:

1. транскрипција по угледу на други (погрешни) језик;
2. транскрипција по вокалном (фонетском) утиску;
3. транскрипција по угледу на изворну грађу.

Други језик. Звучни логично да сваки језик има своје особености транскрибовања и да се – без обзира на сличност – не могу користити правила из једног језика како би се транскрибовало име из другог језика. Прilikом транскрипције неких енглеских антропонима, Прчић увиђа да, осим површности, произвољности, случајности, и *необавећеност* је једна од одлика због које се неке транскрипционе грешке праве (Прчић, 2018: 20). Следећи њега, и ми долазимо до закључка да би недостатак информисаности могао бити узрок оваквих грешака.

Такође, управо ова заблуда служи нам као додатни прилог у корист транскрибовања имена, а не извонога писања, јер је боље да новинар – који би требало да је више упућен у ствари о којима пише (Тодоровић, 2002; С3Ш, 2015; Озмо, 2021) – транскрибује страно име, да публика не би долазила у конфузiju због неких облика који се исто пишу, а потпуно различито изговарају у шароликим језицима. Нпр., име *Charles* потпуно другачије звучи на француском (*Џарл*) и на енглеском

(*Čarls*). Isto tako, germansko ime *Hugo* ima najmanje četiri oblika: Hjužo (engleski), Igo (francuski), Ugo (španski) i Hugo (nemački).

Ako je *Verstappen* prezime za Holanđanina, ne možemo ga transkribovati po nemačkim pravilima, već jedino po holandskim. Antroponimi nemačkog porekla u drugim jezicima mogu, dodatno, zadavati probleme prilikom transkripcije. Ako je neko prezime stranoga porekla odomaćeno u drugom jeziku i to po lingvističkim principima tog drugog, onda je greška transkribovati po sistemu izvornog jezika (Пешикан и сар., 2018: т. 213, 275; Прčić, 2018: 31; Клајн, 2020а: 65; Клајн, 2020б: 75).

Ove zablude su izražene i prilikom transkribovanja s beloruskog i ukrajinskog jezika. To su dva nezavisna jezika koja imaju svoje osobenosti i ne treba ih mešati s ruskim (Пижурица, 2022: 9). „Kada se ne radi o ličnostima koje su kulturno-istorijski markirane, sve češće će se lična imena i prezimena prenositi u formi koja odgovara autentičnom savremenom izgovoru u ukr. i belor. jeziku” (Пешикан и сар., 2018: т. 200g).

Fonetski utisak. Ovo je najrasprostranjenija zabluda kad je reč o transkripciji. Najkraće rečeno: transkripcija na naš jezik treba da se vrši po ugledu na akustički utisak.⁵ Izgovor nekog antroponima na maternjem jeziku *samo je polazno merilo*. Transkripcija prema fonetskom utisku – koju i Aleksandar Belić preporučuje (Белић, 1950: 110; Пешикан, 1976: 98; Брборић, 2022: 122) – važila je do 1993. i već tri desetleća nije u funkciji (Бјелаковић, 2022), smatra se zastarelom. U *PSJ*-u piše da je važnija „jednostavnost i doslednost pravila nego težnja da se postigne maksimalna vernost izvornom izgovoru i glasovnom (odn. fonološkom) sistemu” (Пешикан и сар., 2018: т. 197v/3/). Tačka 196. iz *PSJ*-a glasi:

„Prilagođeno pisanje često se naziva i fonetskim, što nije dovoljno precizno. Pisanje saglasno izvornom izgovoru preozvučenom na naše najbliže glasove samo je polazno merilo, od kojeg se dosta odступа u interesu sistematske doslednosti i u naslonu na izvorno pismo. Upadljiva su takva odstupanja npr. u pisanju imena iz ruskog i engleskog jezika, ali i raznih drugih, kao *Moskva* (a ne „Maskva”), *Volgograd* (a ne „Valagrat”), *Romeo* (a ne „Rou-

⁵ Ovo važi samo za one jezike čija je transkripcija objašnjena u *PSJ*. S jedne strane, teško je očekivati da *PSJ* ima objašnjene sheme transkribovanja za sve jezike. Trenutno je u ovoj publikaciji sadržano „prilagođeno pisanje iz čak 26 jezika i to zauzima više od jedne trećine osnovnog teksta pravopisnih pravila” (Брборић, 2022: 122). S druge strane, Пижурица (2022), na primer, u svom konceptu za novi *PSJ* predlaže uvođenje dodatnih transkripcionih pravila za turski i korejski (str. 15).

miou”), *Gordon* (a ne „Godn”), *Aleksander* (a ne „Eligzande”), *Lajpcig* (a ne „Lajpcih”) itd. Ovo nije nikakav nedostatak našeg pravopisnog sistema, nego racionalan postupak, jer je za nas najvažnije da se izvorna grafija što jednostavnijim postupkom pretvara u prilagođeni lik, koji će se postojano i ujednačeno upotrebljavati u našoj javnoj reči i literaturi.

Prilagođeno pisanje, međutim, možemo nazvati fonetskim u tom smislu da imena treba (u našem jeziku) i izgovarati onako kako ih pišemo” (Пешикан и сар., 2018: т. 196).

Klajn dodatno tumači ovu odredbu:

„Dobra transkripcija ne sme se zasnivati na metodu 'prisluškivanja'... Dru- gim rečima, nije jedini cilj maksimalna vernost stranom izgovoru, nego se fonetska sličnost mora uskladiti najmanje s još tri druga činioca [...] stran- nom grafijom, našom tradicijom i pogodnošću oblika za izgovor i padežnu promenu u srpskohrvatskom kontekstu” (Клајн, 2006: 116).

Ovaj akademik, takođe, ističe da je najgore „od svega kad je fonetska tran- skripcija netačna, jer se na taj način čitaocu uskraćuju obe informacije – on ne saznaje ni pisani oblik stranog imena ni njegov stvarni izgovor. Nažalost, prvi prenosioци stranih imena kod nas su često osobe bez potrebnih jezičkih znanja, tako da pogrešne transkripcije nisu nikakva retkost” (Op. cit., 115).

Čak i kada bismo upražnjavali transkripciju po fonetskomе utisku, svaki jezik ima svoju (složenu) fonetiku, koja ne mora biti bliska našoj. Neki jezici, npr. skandinavski (kao što smo ranije naveli), imaju i do četiri puta više samo- glasnika nego naš. Samo ta činjenica može proizvesti haotičnu proizvoljnost prilikom fonetske transkripcije, jer kako ćemo transkribovati glas koji je između našeg A i O?

Ugled na akustički utisak može biti jedino prihvaćen u *retkim* slučajevima kod jezika kojima ortografija nije fonetska, i to samo kod nekih homonima. Da pojasnimo, za razliku od srpskog jezika, koji ima možda savršenu vezu fo- netike i ortografije, kod jezika kao što su engleski i francuski, ta veza nije toliko bliska (Marjou, 2021). Poznati engleski fizičar *Stephen Hawking*, kao i većina njegovih anglofonih imenjaka, ima lično ime koje se čita i transkribuje kao *Sti- ven* (Пешикан и сар., 2018: т. 212; Prčić, 2018: 29, 167). Međutim, američki košarkaš *Stephen Curry* je izuzetak od tog pravila. Njegovo ime treba da se tran- skribuje kao *Stefen* jer njegova fonetika odudara od standarda. Napomenimo

još jednom: *ovo su retki izuzeci*. Čak i u ovom slučaju, manja je greška ako za drugopomenutog – zbog neobaveštenosti – nazovemo „Stiven”, nego da imena iz jezika koji su objašnjeni u *PSJ*-u transkribujemo po metodi „prislušivanja” (Пешикан и сар., 2018: т. 196, 197а; Клајн, 2006: 116). Drugim rečima, u našoj jezičkoj praksi lakše ćemo ispraviti malobrojne izuzetke, nego što ćemo to uraditi s uspostavljenim novim dvojstvima koji su proizvod čisto fonetske transkripcije.

Izvorna grafija. Transkripcione greške koje su proizašle iz ugleda na izvornu grafiju nastaju kada se prevodilac adaptira strano ime preslikavajući u nekom delu vlastite imenice izvornu grafiju, zanemarujući osobenosti izvornog jezika. Podrazumeva se da strani jezici nemaju isti sistem slova i glasova kao naš, samim tim, ne može se sve preslovljavati kao u izvornoj grafiji. Da nije tako, transkripcija, u ovom našem smislu, ne bi ni postojala, već bismo preslovljavali svaku reč na ćirilčko pismo onako kako je to urađeno na izvornoj latinici. I tada bi se javio problem s jezicima koji ne koriste ni ćirilčko ni latiničko pismo.

2. METODOLOŠKI OKVIR

Proučavanje jezika i proučavanje medija u tesnoj su vezi. Miroljub Radojković i Toma Đorđević (2005) pišu da je „retorika bila preteča nauke o komuniciranju” još u antičkom periodu” (str. 16). U ovome istraživanju spajamo „nauku o komuniciranju” (komunikologiju) s lingvistikom, tj. naukom o jeziku. One su tesno povezane, jer složena komunikacija bez jezika ne postoji, a jezik bez komunikacije je ništavan.

Naša želja je da empirijski dokažemo poštovanje ortografske institucije (*PSJ*) u štampi. Odlučili smo se da u ovom radu koristimo analizu sadržaja. Problem transkripcije na naš jezik empirijski je istraživao Veljko Brborić (2005). U svom radu on se bavi testiranjem pravopisnih odredbi, između ostalih i transkripcije, kod učenika osnovnih i srednjih škola, ali i kod studenata. Prčić (2019a) je uradio sličan „mali transkripcioni eksperiment” ispitujući studente anglistike. Međutim, prilikom pripreme ovog rada, nismo uspeli da nađemo istraživanje koje se empirijski kvantitativno bavi transkripcijom u srpskoj štampi, već su publikacije o ovoj temi bile mahom kvalitativne, usredsređene na kakvoću transkripcionih oblika.

„S obzirom na to da mediji imaju veliki uticaj na razvoj i upotrebu jezika, svakako se treba osvrnuti na način transkripcije stranih imenica u pisanim medijima... Svakako bi bilo zanimljivo uraditi istraživanje na temu koliko se poštuju pravila transkripcije prilikom upotrebe stranih imena u srpskim [...] medijima” (Cvetković, 2015: 41).

Polazeći od prethodnog citata, kao i od iskaza da se štampa „sve manje posvećuje jeziku” (Stanojević, 2013: 28),⁶ ovim radom želimo ispitati koliko se u dnevnim opšteinformativnim novinama poštuje zvanična ortografska institucija *PSJ* prilikom transkribovanja imena iz stranih živih jezika. Napominjemo to da je naš glavni izvor transkripcionih pravila isključivo jedanaesta glava *PSJ*-a. Kako bismo sprečili zabune, ovde namerno navodimo tačno poglavlje pomenute publikacije, jer je u njemu doslovno pohranjen Prčićev rad o transkripciji s engleskoga jezika u kojem nema nikakvih kontradiktornosti. O merodavnosti ovog angliste najbolje govori činjenica da su urednici *PSJ*-a uzeli (skoro) celovite njegove sheme transkribovanja imena s engleskoga jezika (Пешикан и сар., 2018: т. 197). Drugim rečima, kada u *PSJ*-u čitamo deo koji opisuje transkripciju s engleskoga jezika, mi u stvari čitamo „neznatno skraćen i u detaljima prestilizovan tekst” koji se nalazi u Prčićevom transkripcionom rečniku (Пижурица, 2018: 7). Dodatno, *PSJ* nekad je kontradiktoran u vezi s engleskim imenima tako da naš vrhovni autoritet samo za engleska imena biće Prčić, odnosno, njegov rad iz *Rečnika* koji je detaljno prebačen u *PSJ*, i to tačke 207–215.

Nas čudi što postoje nedoslednosti *PSJ*-u koja se tiču engleskoga jezika. Npr. katkad dozvoljavaju oblike i „Mekdonald” i *Makdonald* (Пешикан и сар., 2018: т. 20v/3/), dok u *Rečniku* TP i tački 211. *PSJ*-a toga nema, već je isključivo ovaj drugi, kurzivni oblik ispravan (Prčić, 2018: 28, 130; Пешикан и сар., 2018: т. 211). Dodatno, *PSJ* u jedanaestoj glavi nudi odredbu u kojoj piše da u transkripcionoj „materiji nema mesta uspostavljanju novih dvojstava, niti se može autorima školskih i opštih priručnika priznavati pravo da tuđa imena uobličuju prema svojim transkripcionim shvatanjima” (Пешикан и сар., 2018: т. 197a). S druge strane, kao što smo ranije iscrpno objasnili, postoje neki izuzeci i ne treba postupati retroaktivno u menjanju nekih imena koja su se već ustalila u naš jezik (Op. cit., 197b). Dakle, navedeno dvojstvo možemo razumeti samo ako je ono dato kao primer da lanac restorana *McDonald’s* može biti izuzet od

⁶ Videti još: Ивић и Брборић, 2006; Stanojević, 2011: 164; Vasić i sar., 2018: 7; Ozmo, 2021.

pravila, odnosno, može se transkribovati kao *Mekdonalds* – popularno po skraćenici *Mek* – zbog ukorenjenosti, ali problem je što to nije jasno naznačeno. Ono što dodatno pogoršava situaciju jest da prefiks prezimena *Mc-*, koji potiče iz Irske i Škotske, veoma je rasprostranjen i to može dati povoda za greške i među brojnim ostalim antroponimima koji počinju tim prefiksom.⁷

U Tabeli 1 putem nekih primera ističemo doslednost Prčićevoga *Rečnika* (samim tim i njegovog odeljka u *PSJ*-u) i neke dvostruke oblike u celokupnom *PSJ*-u.

Tabela 1: Razmimoilaženje *PSJ*-a i *Rečnika Tvrčka Prčića*

Oblik na engleskom	<i>PSJ</i>	<i>Rečnik T. Prčića</i>
<i>Mc-</i>	Mek/Mak	Mak
<i>-gham</i>	gem	gam
<i>-land</i>	lend/land	land

Osnovna hipoteza u našem istraživanju jeste: dosledno poštovanje pisanja imena iz stranih živih jezika u srpskoj dnevnoj štampi rezultat je proizvoljnog uobličavanja koje se *ne zasniva na pravilima koja su postavljena u 11. poglavlju PSJ-a*. To nepoštovanje pravila potiče od nekoliko „transkripcionih zabluda”, koje su u našem javnom mnjenju aktuelne.

Druga hipoteza bi nam bila pomoćna: transkripciona zabluda koja je najučestalija u našoj novinarskoj praksi jest *transkribovanje stranih imena po akustičkom (zvučnom, fonetskom) utisku*. Upravo tu „zabludu” autori *PSJ*-a pominju i ističu da „treba težiti takvim pravilima transkripcije koja može primenjivati širi krug obrazovanih ljudi [...], a ne samo znalci izvornog jezika. Važnija je jednostavnost i doslednost pravila nego težnja da se postigne maksimalna vernost izvornom izgovoru i glasovnom (odn. fonološkom) sistemu” (Пешикан и сар., 2018: т. 197v). Osim zablude u vezi s akustičkim utiskom, proveravaćemo i zabludu *transkribovanja iz pogrešnog jezika* (ne možemo ime Holanđanina transkribovati kao ime Nemca, čak i ako su im prezimena slična /germanska/, pošto su jezici značajno drugačiji) i zabluda *transkribovanja po uglednu na izvornu grafiju nekog vlastitoga imena*.

⁷ Pomenuti prefiks je pandan sufiksu *-ic* na našim prostorima. Na njega su se nekad nadovezivali patronimi tako da imamo danas ogroman broj anglofonih prezimena koji počinju tako.

Tabela 2: Skala ocenjivanja rezultata

Ocena	Procenat grešaka
Odličan	0–10%
Osrednji	10–20%
Nedovoljan	>20%

Zarad bolje valorizacije dobijenih rezultata, načinićemo skalu koja će bolje smestiti naše podatke u širu sliku (Tabela 2). Data skala je proizvod opservacije autora koji ovu problematiku pomno prati, a nastala je usled potrebe da se kvantitativni podaci podaci kvalitativno obrade.⁸

Odličan rezultat, ali verovatno nedostižan, jeste da bude do deset odsto grešaka. Osrednji učinak je od deset posto pa do dvadeset. Drugačije rečeno, to znači da na deset imena dolazi jedna greška. Ocena „nedovoljan” – više od dvadeset odsto – znači da je stanje alarmantno i da treba nešto hitno preduzeti.

2.1. Metod, operacionalizacija i podaci

U ovom empirijskom radu je korišćena kvantitativna analiza jezičkog sadržaja, odnosno, analiza teksta (Bešić, 2019: 354). Naša pažnja biće usmerena na kvantifikaciju, kakvoću i ispravnost transkripcije imena iz stranih živih jezika, a kao vodič služiće nam *PSJ*, odnosno, jedanaesta glava ovog ortografskog priručnika. Analizom će takođe biti obuhvaćeni i uzroci pogrešne transkripcije odnosno „transkripcione zablude” koje dovode do raznolikosti transkripcionih oblika u srpskoj dnevnoj opšteinformativnoj štampi.

U empirijskoj analizi transkripcije treba posvetiti veliku pažnju na izazove koji bi uticali na rezultat analize. Jedan od ovih izazova tiče se odabira *jedinice analize*. U našem slučaju, probiranje jedinice analize neophodno je iz više razloga:

- Nemaju sve novine iste rubrike.
- U nekim rubrikama (kao što su „Pogledi” u *Politici* i „Dijalog” u *Danasu*) svi tekstovi čine (lične) autorske tekstove u kojima formu određuje autor i koji najčešće nije novinar tog medija već spoljni komentator, samim tim, primarna odgovornost pogrešne transkripcije nije na tom mediju.

⁸ Može se primetiti da, iako koristimo procenat, docnije ih stavljamo u kontekst desetina, a ne stotina. Pretpostavimo da malo duži izveštaj ili članak o nekom međunarodnom događaju s više aktera sadrži približno desetak stranih imena. Iz tog razloga ovde procenat ubacujemo u taj kontekst, a ne u kontekst stotina.

- Rubrika „Kultura” je posebno osetljiva i nepodesna za istraživanje transkripcije jer tekstovi umeju da budu o ostvarenjima autora davne prošlosti, a ta imena – koliko god bila pogrešna – uglavnom ne potpadaju pod transkripciona pravila, stoga ćemo njihovim kodiranjem dobiti samo prividan utisak tačnosti. Druga strana medalje ove rubrike je ta što tekstovi mogu biti o umetnicima koji nisu (još) uvek afirmisani te je proverljivost njihovog izvornog imena veoma složena, ako ne i nemoguća (za razliku od sporta, recimo, u kojem je gotovo sve transparentno).
- U rubrici „Hronika” možemo očekivati samo strana imena eventualnih automobila ili marke vatrenih oružja.
- Rubrike u senzacionalističkoj štampi koje se odnose na zabavu po pravilu nemaju strana imena. Jedina imena koja se tu mogu naći jesu nazivi društvenih mreža koja se po pravilu lako transkribuju. Takvim kodiranjem bismo samo zamaglili pravo stanje prilagođenog pisanja imena iz stranih živih jezika u novinama, tj. rezultati bi bili manje informativni kada bismo bespotrebno kodirali nazive društvenih mreža⁹ koji jedino mogu biti ispisana greškom u kucanju, a ne nepoštovanjem pravila transkripcije, pa bismo dobili kvantitativni privid dobrih transkripcionih oblika.

Ovim smanjenim obimom dobićemo realniju sliku situacije nego što bismo to dobili da idemo holističkim pristupom, jer bi pravi problemi tada bili zamaskirani. Iako svrhovito uzorkovanje može da dovede do nereprezentativnosti podataka, smatramo da se u slučaju ovog rada na ovaj način može dobiti veća saznajna vrednost rezultata (Manić, 2014: 151; Bešić, 2019: 340). Zbog toga smo se odlučili za relevantno (svrhovito) uzorkovanje. Naša jedinica analize biće novinarski tekstovi iz srpskih dnevnih opšteinformativnih novina s nacionalnom pokrivenošću koji se nalaze u rubrikama „Politika”, „Svet” (u koju ubrajamo sve spoljnopolitičke rubrike, kao što je npr. „Region”) i „Sport” od 21. juna zaključno s 27. junom 2021. Potonje dve rubrike čine okosnicu našeg istraživanja jer vesti iz sveta i sporta po pravilu imaju mnogo stranih imena za prilagođavanje. Pogotovo rubrika „Sport” jer su se u intervalu prikupljanja podataka održavala velika sportska takmičenja kao što su Evropsko prvenstvo u seniorskom fudbalu za muškarce, „Vimbldon” u tenisu, trka Formule jedan itd.

---

⁹ Društvene mreže su izvori informacija u takvim tekstovima, te ih ima mnogo.

Dodatno, autorski tekstovi, kolumne, komentari, odnosno svi oni tekstovi s jasno označenom ivicom i vizuelno izdvojeni od ostalih informativnih tekstova, nisu potpadali pod naše istraživanje, čak i ako spadaju pod gorenavedene rubrike. Razlog jest taj što u ovim tekstovima autor ima veliku autonomiju i slobodu izražavanja. „Činjenice su svete”, glasi staro novinarsko pravilo, „komentar je slobodan” (Zebić, 2020: 2642). Dobar primer za to su dnevne kolumne književnika Svetislava Basare u *Kuriru* koje bi bilo nezahvalno kodirati zbog unikatnog izražavanja kolumniste.

Studijom će biti obuhvaćeni sledeći mediji: *Alo, Blic, Večernje novosti, Danas, Informer, Kurir, Objektiv, Politika, Srpski telegraf*.

Rečju, *jedinica analize* su nam: *novinarski tekstovi /1/ žanrova vest, izveštaj, intervju pitanje-odgovor, članak i intervju-profil (u koje spadaju i grafički, shematski, tabelarni prikazi i potpisi fotografijalslika) koji su napisani u /2/ rubrikama „Politika”, „Svet” i „Sport” /3/ opšteinformativnih dnevnika s nacionalnom rasprostranjenosti u /4/ periodu od 21. 6. 2021. do 27. 6. 2021.*

Analitička jedinica su nam *označitelji, odnosno, svi antroponimi (vlastita imena loznačenika), a koja su transkribovana sa stranih živih jezika koji su opisani u PSJ-u (s izuzetkom arapskih i persijskih imena)*. To su sledeći jezici: slovenski, albanski, engleski, italijanski, japanski, kineski, mađarski, nemački, poljski, portugalski, rumunski, ruski, skandinavski, slovački, francuski, holandski, češki, španski.

Arapska i persijska imena nisu kodirana, čak i ako su objašnjena u *PSJ-u*. Razlog jeste taj što su pravila veoma složena da samo stručnjak u toj oblasti može da se snađe. Drugim rečima, nisu objašnjena jednostavno kao za ostale jezike, a naša glavna premisa je da transkripciona pravila treba da budu poštovana jer su jednostavno opisana u *PSJ*.

Analizom teksta apstrahovaćemo ona strana imena koja se uklapaju u naše analitičke jedinice u jednu tabelu u kojoj ćemo ih propustiti kroz neke varijable (filtre) otkrivajući time da li su one saglasne s oblicima koje propisuje *PSJ*. Ako je pravilna transkripcija, upisaćemo broj 2 i osnovne informacije (medij, dan i izvorno ime i jezik). Ako je transkripcija nepravilna, označićemo je brojem 1 i, mimo osnovnih informacija, na kraju ćemo uneti naše mišljenje koja transkripciona zabluda je nastala.

Biće sedam varijabli:

1. Medij (brojčani unos prema gorenavedenom nabranjanju)
2. Dan izdanja (1 – ponedeljak... 7 – nedelja)
3. Rubrika (1 – politika; 2 – svet; 3 – sport)
4. Izvorno ime (radi lakših statističkih operacija, za imena koja su iz ne-latiničkih jezika, koristili smo latiničke /romanizovane/ prilagođene oblike.)
5. Da li je ispravan oblik u tekstu (1 – ne; 2 – da)
6. Izvorni jezik (brojčani unos prema gorenavedenom nabranjanju)
7. Transkripciona zabluda (1 – drugi jezik; 2 – vokalni utisak; 3 – izvorna grafija).¹⁰

Izuzeci – analitičke jedinice. Izuzetak u kodiranju analitičkih jedinica pravićemo u nekoliko slučajeva. Prvo, nećemo kodirati *toponime* – već samo antroponime, kao što je već napisano – jer su oni mahom tradicionalni i ne potpadaju uvek pod pravila *PSJ*-a (Prčić, 2019b: 10–12). Glavni grad Sjedinjenih Američkih Država Vašington je dobio ime po Džordžu Vašingtonu (*George Washington*). Pošto je nepravilan oblik „Vašington” za prvog predsednika SAD ukorenjen, onda će i glavni grad ostati u tradicionalnom, ali pogrešnom obliku. S druge strane, ime ili prezime *Washington* kod naših savremenika angosaksonskog porekla treba da se transkribuje kao *Vošington* (Пешикан и сар., 2018: т. 208; Prčić, 2018: 179).

Ako je neki objekat dobio ime po imenu i po prezimenu određenoga čoveka, onda je to kodirano. Ako je *objekat* dobio samo po *neodređenom antroponimu*, onda nije kodiran. Npr., ime *Gerald R. Ford* smo kodirali u okviru nosača aviona „*USS Gerald R. Ford*” (određeno puno ime i prezime), ali npr. automobil „alfa romeo *đulija*” nismo jer sadrži dva neodređena vlastita imena (bez prezimena), samim tim, ne možemo ih pouzdano povezati s nekim ljudima. S druge strane, lična imena *ljudi*, bilo da se radi samo o imenu ili samo o prezimenu, kodirali smo u oba slučaja.

Imena ljudi koja *ne potpadaju pod gorenavedene jezike* neće biti kodirana. Osim Okeanije i obe Amerike, koje imaju istovetan sistem kao evropski jezici (engleski, španski, portugalski, holandski), ostale neevropske države nismo kodirali, bez obzira na usvojeno kolonijalno nasleđe. Afrika i Azija (osim kineskog

¹⁰ Ako se desi da imamo u jednom označitelju više zabluda, kodirali smo onaj primarni.

i japanskog govornoga područja) nisu kodirane iz razloga što su u ovim područjima uglavnom zadržana izvorna imena,¹¹ za razliku od Severne i Južne Amerike čije sve države imaju istovetne imenske sisteme kao njihovi (kolonijalni) uzori (Dajmond, 2004: 337–338).

Isto tako, ni „*naturalizovani*” ljudi, najčešće sportisti, koji su /1/ rođeni *van zemlje* koju predstavljaju i koji su /2/ *poreklom van te zemlje*, a da pritom /3/ njihov originalni jezik nije objašnjen u *PSJ*-u – nisu kodirani. Ta tri uslova moraju istovremeno biti zadovoljena kako ne bismo kodirali neko ime. Npr., *Astou Ndour-Fall* je španska košarkašica koja je i rođena i poreklom je iz Senegala. S druge strane, *Ousmane Dembélé* je rođen u Francuskoj i – bez obzira na to što je njegovo ime i prezime u potpunosti afričkog porekla – on je kodiran kao Francuz, ali *Christian Benteke* (kao i *Ndour-Fall*) nije rođen u Belgiji niti je poreklom iz nje, čak i ako nastupa za njihovu reprezentaciju.

3. Analiza

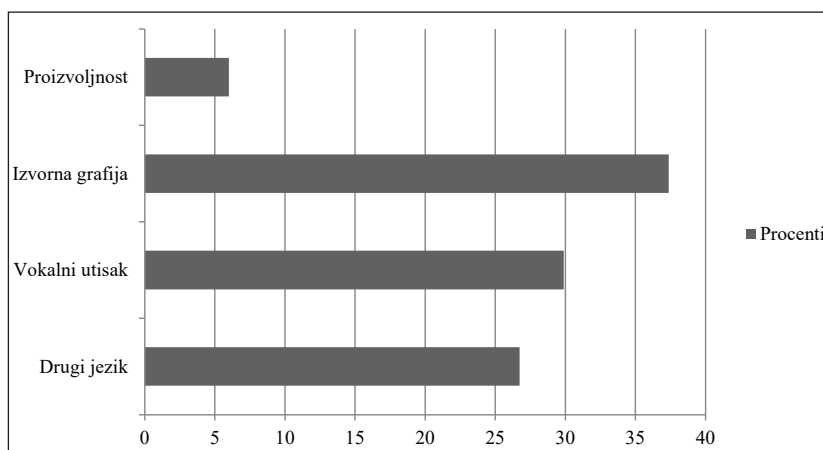
U ovom poglavlju iznosimo rezultate analize sadržaja koja je za osnovni cilj imala proveru transkripcionih oblika u srpskoj dnevnoj štampi. Prvo ćemo odgovoriti na istraživačko pitanje i proverićemo naše hipoteze. Zatim kritički objašnjavamo kvantitativne rezultate uz podatke o učestanosti grešaka po jezicima, medijima i rubrikama.

Prvi i osnovni cilj ovoga rada je bio kvantifikacija transkripcionih grešaka. Empirijski podaci pokazuju da je od 3.820 antroponima *19,2 posto (733)* pogrešno ispisano. Ovim istraživanjem smo delimično potvrdili našu hipotezu da je transkripcija u srpskim medijima rezultat proizvoljnog uobličavanja koje se ne zasniva na *PSJ*-u. Dobijeni rezultati ukazuju da, prema našoj klasifikaciji, procenat pogrešne transkripcije u medijima je ocenjen kao osrednji (10–20%) i da više naginje ka negativnom nego pozitivnom rezultatu. Treba istaći i da je veliki broj imena koji su najviše spominjana – kao što su *Владимир Путин*, *Angela Merkel* i *Cristiano Ronaldo* itd. – jesu relativno laka za transkripciju tako da su ona umnogome popravila prosek. Drukčije rečeno, stekli smo utisak da je svako lično ime koje ima transkripcionu začkoljicu u sebi, bilo barem jednom pogrešno napisano. U prosečnom novinarskom izveštaju koji bi sadržao deset vlastitih imena, približno dva bi bila pogrešno ispisana. Razlog za brigu je to što

¹¹ Nesumnjivo, ima primera i zemalja iz Afrike i Azije u kojima je sistem jezika u potpuno isti s evropskim uzorom. U Južnoafričkoj Republici većina vlastitih imena je ili engleska ili holandska, na Filipinima španska itd.

obično ta dva imena (od deset) koja su pogrešno napisana imaju tendenciju da postanu toliko ukorenjena u javnome diskursu, da bi svako naknadno ispravljavanje bilo gotovo nemoguće.

Što se tiče drugoga cilja, kvantifikacije uzroka pogrešne transkripcije, naša hipoteza je opovrgnuta. Rezultati izloženi u Grafikonu 1 ukazuju da je najveći broj grešaka napravljen zbog ugleda na izvornu grafiju (37,4 posto), a ne zbog ugleda na fonetski utisak (29,9), kao što smo posumnjali. Zabluda zbog ugleda na drugi jezik je treća, s udelom od 26,7 nasto. Razlog za ovakav rezultat može biti činjenica da štampani mediji najviše koriste štampu, odnosno, pisane medije kao izvor informacija. Iz toga sledi da će veći uticaj imati grafija nego vokalni utisak. S druge strane, oni koji koriste elektronske medije (radio i televiziju) kao izvor informacija, pogotovu inostrane, dolaziće češće u iskušenje da transkribuju prema fonetskom utisku.

Grafikon 1: Učestalost transkripcionih zabluda

Iz rezultata vidimo da su naše transkripcione zablude relativno ujednačene i da se nijedna ne izdvaja previše u odnosu na druge, osim krajnje proizvoljnosti (6%) koja ne pripada klasičnoj zabludi. (Proizvoljnost smo više koristili kao pomoćni parametar kod onih oblika koji su pogrešni, a nemaju utemeljenje ni u jednoj od tri ponuđene zablude. Primer za to je transkripcija poljskog imena *Wojciech* kao „Vojislav”.)

Kada rasporedimo po jezicima, u Tabeli 3 vidimo da je engleski jezik ukupno bio najviše puta pogrešno transkribovan. To je zato što je on ubedljivo

najviše zastupljen (837 imena ukupno), dok je sledeći nemački s 376 imena. Ipak, pravu sliku situacije vidimo u procentu grešaka unutar jednog jezika. Holandski jezik je *unutar sebe samoga* dao procentualno najviše pogreški, dok je veoma blizu i drugoplasirani kineski koji.

Tabela 3: Učestanost grešaka po jezicima

Jezik	Udeo u svim greškama (%)	Udeo grešaka u tom jeziku (%)
Slovenski	3,96	19,46
Albanski	3,00	12,50
Engleski	23,87	20,05
Italijanski	4,77	11,55
Japanski	0,27	8,33
Kineski	1,09	34,78
Mađarski	2,46	21,43
Nemački	8,05	15,69
Poljski	2,18	26,67
Portugalski	3,55	16,67
Rumunski	0,14	7,69
Ruski	4,50	12,41
Skandinavski	9,28	28,33
Slovački	0,41	4,69
Francuski	11,73	23,50
Holandski	10,37	34,86
Češki	1,36	11,11
Španski	9,00	19,47
Jezik	Udeo u svim greškama (%)	Udeo grešaka u tom jeziku (%)

Visok procenat grešaka unutar holandskog jezika nije začuđujući jer postoje tri problema koja se javljaju prilikom transkripcije imena iz ovog jezika. Prvi

jeste taj što je blizak nemačkom, te to daje lažni osećaj da je lak za transkribovanje pa se često susreću nemački oblici za holandska imena. Kao primer možemo navesti ime holandskog automobiliste (*Max Verstappen*) koji nam u isto vreme ilustruje dve transkripcione zablude (transkripcija po fonetskom utisku i s drugog /pogrešnog/ jezika). Naime, on je u našem uzorku pomenut četiri puta i to svaki put sa drukčijom transkripcijom, od kojih je tačan jedino oblik *Verstapen*. U ostalim slučajevima je bio „Verštapen” (prvi deo prezimena holandski, drugi deo nemački), „Ferstapen” (fonetski utisak) i „Ferštapen” (prvo deo fonetski utisak, drugi deo nemački). Izuzev nemačkog, postoji i veliki uticaj engleskoga jezika u holandskim vlastitim imenima, pogotovu među potomcima nizozemskih prekookeanskih teritorija koje su bile kolonizovane od strane ove kraljevine. Može se desiti da je englesko ime, a prezime holandsko, što novinari izjednačavaju transkribovanjem i imena i prezimena s engleskog jezika. Na kraju, holandski jezik ima nešto drugačiji vokalni utisak u odnosu na preporučena pravila prilagođenog pisanja koja se oslanjaju na tradiciju *srpskoga* jezika, a ne na vokalni utisak holandskog. To i sami jezikoslovci u *PSJ*-u primećuju dajući i objašnjavajući dvostruke primere: i za prilagođeno transkribovanje po ugledu na tradiciju i pismo srpskoga jezika, ali i za transkripciju po vokalnom utisku holandskoga jezika. Međutim, u više navrata nedvosmisleno se naglašava preporuka da se ide po ugledu na tradiciju i pismo, a ne vokalni utisak (Пешикан и сар., 2018: т. 277–280).

Visoko kotiranje kineskoga jezika na ovoj skali možemo da pripišemo nešto drugačijim pravilima transkribovanja u odnosu na tradiciju i logiku s naših prostora. Npr., kinesko *ZH* nije ekvivalent srpskom „ž” – kao što očekujemo – već se ono transkribuje kao *dž*, a kinesko *ZHONG* nije „žong”, već *džung*. Kinesko *XI* nije srpsko „ksi”, već *sj* (osim kada prethodi slogovnom *I*, tada je *s*) (Op. cit., т. 226–229). Ovakve greške, po ugledu na latinizovanu kinesku grafiju, čine 62,5 posto svih grešaka u transkripciji s tog jezika. S druge strane, transkripcija s drugoga dalekoistočnog jezika (japanski), približnija je tradiciji i logici srpskoga jezika što se vidi po rezultatima.

U francuskom jeziku je takođe zabeležen veliki broj grešaka. S obzirom na to da su pravila za ovaj jezik najobimnija i njegova grafija komplikovanija od ostalih ovakav rezultat je očekivan (Брборић, 2005: 214). Ipak, čini se da je prosek izuzetno popravio aktualni predsednik ove republike *Macron* koji, za francuske standarde, ima prilično lako ime za transkripciju. Isto tako, u po-

pravljanju proseka su značajno uticali Francuzi koji su poreklom van Francuske, odnosno koji dolaze iz Afrike. Kod većine njihovih imena pismo i izgovor se gotovo „vukovski” poklapaju, odnosno u ovim imenima važi princip jedno slovo za jednu fonemu te otuda i manje šansi za greške.

Rezultati transkripcije unutar engleskog jezika su osrednji i bili bi bolji da transkripciona zabluda pisanja stranih imena po voklanom utisku nije toliko ukorenjena. Međutim, sasvim je očekivano da u engleskome jeziku dominira ova zabluda. Naše novinare veoma zbunjuje glas koji se piše grafemom *A*, a fonetski, naročito u SAD, zvuči kao „e”. Antroponimi kao što su *Brandon*, *Sullivan*, te prefiks prezimena koji potiče iz Škotske *Mac*, često su transkribovani kao „Brendon”, „Saliven”, „Mek”, a ne onako kako treba: *Brandon*, *Salivan*, *Mak* (Пешикан и сар., 2018: т. 211; Прčić, 2018: 28).

Što se tiče zapadnoromanskih jezika, španski je približan proseku, dok je portugalski mnogo bolje kotiran od njega. Ipak, ako bismo izuzeli iz kodiranja ime fudbalera (*Cristiano Ronaldo*), koji nema preteško ime za transkripciju, dobili bismo uvećanje za čak osam odsto, te bi ovaj jezik imao gori rezultat i od francuskog. Veliki problem prilikom transkripcije s portugalskog jezika pravila je zabluda detaljnog preslovljavanja fonetskog utiska koji je veoma različit u poređenju matice Portugalije i bivših portugalskih kolonija. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija *António Guterres* ne bi trebalo na srpski da se transkribuje kao „Gutereš”, već kao *Guterres*, kao što srednji bek Mančester sitija i portugalske reprezentacije u fudbalu *Rúben Dias* nije „Dijaš” nego *Dijas*. Drugo, verovatno po ugledu na francuski jezik, novinari često prenose portugalski diftong *OU* kao „u”. To nije ispravno, jer ovaj diftong se s portugalskoga prenosi kao *o*, tako da vezni igrač Vulverhemptona i portugalske reprezentacije *João Moutinho* nije „Mutinjo”, već *Motinjo*, kao što ni trofejni trener *José Mourinho* nije „Murinjo”, već *Morinjo* (Пешикан и сар., 2018: т. 244–245).

Sličan rezultat imao je i španski jezik. Za razliku od zubnog frikativa Z^{12} koji je u srpskom zvučan suglasnik, u španskom je bezvučan i novinari ga često, vodeći se akustičkim utiskom, pogrešno transkribuju kao *S* kršeći tako normu koja je detaljno opisana u *PSJ*-u (Op. cit., т. 286). Antroponimi kao što su *Gomez*, *Lahoz*, *Pérez* i *Zeballos* pisani su pravopisno nepreporučljivo kao „Gomes”, „Lahos”, „Peres” i „Sebaljos”, umesto *Gomez*, *Laosz*, *Perez* i *Zebaljos*.

¹² Najpribližniji izgovor ovog španskog fonema je nešto između našeg *S* i *T*.

Neki slovenski jezici (ruski, slovački i češki) se dobro kotiraju u procentu grešaka unutar svog jezika. Spomenuta tri jezika prilično su ispod proseka ukupnih grešaka. To je verovatno zbog toga što i naš jezik pripada ovoj grupi (indo)evropskih jezika tako da oni nisu zadavali posebne probleme novinarima, čak i ako postoje određene specifičnosti koje mogu da zbune govornike našega jezika. Greške unutar slovenske grupe jezika, objedinjenih u *PSJ*-u, malo su više od proseka, dok poljski jezik ima veliku stopu grešaka unutar sebe. Tačno polovinu od svih grešaka u poljskom jeziku čine pogreške prouzrokovane ugledom na izvornu grafiju. Ovaj slučaj objašnjava mnogo slova s dijakritičkim znacima koja su očigledno zbunjivala novinare. Poljski jezik, za koji Džared Dajmond (*Jared Diamond*) (2004) piše da dijakritički znaci „plešu” oko slova (str. 203), primer je neophodnosti konsultovanja *PSJ*-a, bez obzira na to što je poljski jezik iz nama bliske slovenske grupe jezika. Još jedan od očiglednih problema u ovoj grupi jezika predstavlja mešanje ruskog jezika s ukrajinskim i beloruskim, iako je jasno naznačeno da drugopomenuta dva jezika imaju svoje zasebne sheme transkribovanja, uz napomenu da „kulturno-istorijski markirana” imena ipak ne treba retroaktivno menjati (Пешикан и сар., 2018: t. 199–200). Ukrajinski fudbalski trener i bivši fudbaler *Андрій Шевченко* često je transkribovan kao „Andrej”, iako je on Ukrajinac, a ne Rus, što znači da je jedini ispravan oblik *Andrij*.

Prilikom transkribovanja s ruskoga jezika na srpski neretko se sreće dvostruka zablude, kada se preuzima latinizovana grafija drugoga jezika. Sličan primer važi i za ostale slovenske jezike kojima je primarno ćirilčko pismo. U Tabeli 4 vidimo neke primere ove zablude.

Tabela 4: Prikaz primera transkripcionih grešaka s ruskoga jezika

Izvorna grafija	Latinizovana grafija	Pravilna transkripcija	Nepravilna transkripcija
Рублёв	Rublev	<i>Rubljev</i>	Rubljev
Шульман	Schulmann	<i>Šuljman</i>	Šulman
Дмитрий	Dmitri	<i>Dmitrij</i>	Dmitri

Od preostalih zapadnoevropskih neslovenskih jezika izuzetno dobro stoje italijanski i nemački. Kod italijanskog ovakav rezultat nije očekivan jer su neke odredbe u *PSJ*-u drugačije nego što je ukorenjena navika (npr. prednost slovu/

glasu *č* u odnosu na *ć*), ali ni to nije mnogo poremetilo dobar rezultat. S druge strane, nemački jezik je – posle engleskog – verovatno izvršio najveći uticaj na srpski jezik. Kao što je poznato, govornici nemačkoga jezika su kroz povest vladali na teritorijama nastanjenim Južnim Slovenima ostavivši dubok kulturni trag. Isto tako, i dan-danas veliki broj Srba u rasejanju je stacionirano u zemljama u kojima se govori nemački jezik. Osim toga, većina odredbi je jasno formulisana i nema prevelikog odudaranja koje bi dovela novinara u neku transkripcionu zabludu. Verovatno iz tih razloga, novinarima je bilo lakše da neko slovo s dijakritičkim znakom iz nemačkog jezika transkribuju po pravilu, dok su u skandinavskim jezicima proizvoljno tumačili dijakritički znak, odnosno, pravili su se kao da on ne postoji. Otuda i ne čudi što je ugled na izvornu grafiju dominirao u ovoj grupi jezika.

Skandinavski jezici možda najočiglednije predstavljaju primer „haotične proizvoljnosti” koju spominju naši jezikoslovci i koja može veoma naškoditi srpskom jeziku. Ovo je još jedan dokaz zašto je transkripcija kao grana ortografije veoma važna za naš jezik. Zbog ugleda na izvornu grafiju, baš prilikom transkripcije sa skandinavskih jezika može nastati takva diskrepancija između označitelja i označenog da se može izgubiti svaka logika povezivanja između tih pojmova. Greške unutar grupe skandinavskih jezika ubedljivo su najviše nastajale zbog ugledanja na izvornu grafiju, čak 77,9 odsto. Verovatno najviše zbog toga što ima mnogo dijakritičkih znakova i diftonga. Npr., zabeležili smo pet oblika danskoga prezimena *Højbjerg* („Hojbjerg”, „Hajbjerg”, „Hjeberg”, „Hejberg” i, jedino pravilno, *Hejbjerg*).¹³ Novinare je bunio sufix u prezimenima (-*gaard*), posebno kod Danaca, iako za vokal *aa* jasno stoji pravilo da se on prilagođava u srpski kao *o* (Пешикан и сар., 2018: t. 260a), dok su novinari to zanemarivali i, kao u slučaju sa Holandom (*Haaland*), posezali su za preslikavanjem uprošćene izvorne grafije.

Ako su blizina i kulturni uticaj pozitivno delovale na transkripciju s nemačkog jezika, obrnut je slučaj s mađarskim. Kod mađarskog, najviše grešaka je zbog ugleda na drugi jezik, i to uglavnom nemački, poljski (zbog digrafa *SZ* koji se s poljskog prenosi i čuje kao *š*, a s mađarskog *s* itd.) i srpski, pa je tako prezime *Gulácsi* posrbljeno u „Gulaši”, najverovatnije po srpskom adaptiranju poznatog mađarskog jela gulaš (*gulyás*), iako bi ga trebalo pisati kao *Gulači*.

¹³ Rekord u zabeleženim pogrešnim transkripcijama drži Prčić (2019a), koji je za engleski antropnim *Graham* zabeležio čak deset pogrešnih oblika (str. 102).

Transkripcija s albanskoga jezika je takođe dala vrlo dobro rezultate. Uistinu albanski jezik ima malo transkripcionih pravila, shodno tome i manje šansi za grešku, ali postoji nekoliko komplikovanih pravila, kao što je preslovljavanje albanskog slova *L*. Iako je stvar takođe iscrpno objašnjena u *PSJ*-u (Пешикан и сар., 2018: t. 201b),¹⁴ novinari su proizvoljno katkad spomenuto slovo adaptirali kao *lj*, a ponekad kao *l*, međutim ovo nije poremetilo rezultate albanskog jezika. Npr. list *Politika* premijera privremenih prištinskih institucija (*Albin Kurti*) isključivo je prenosila kao „Albin”, a ne pravopisno utemeljeno kao *Aljbin*. Od svih pogrešnih oblika imena ovog političara, čak 80 nasto napravila je *Politika*, verovatno praveci analogiju njegovog imena s ksenonimnim imenom naroda (Albanci) iz kojeg dolazi.

Za rumunski i japanski jezik nismo imali dovoljno empirijskog materijala da bismo mogli doći do određenih zaključaka.

Što se tiče učestanosti grešaka u listovima koji su bili predmet istraživanja, dobijeni su sledeći rezultati. *Večernje novosti* i *Kurir* su detaljno prenosili sastave timova tokom najvažnijih sportskih dešavanja (Evropsko prvenstvo u fudbalu za muškarce, Evropsko prvenstvo u košarci za žene i sl.) tako da ne iznenađuje to što su oni najprisutniji u procentu svih grešaka, kao i u postotku grešaka unutar samog medija. Jednostavno, *Večernje novosti* su imale 740 kodiranih imena ukupno, a *Kurir* 631. Sledeća je *Politika* s 558 kodiranih imena, dok su ostali mediji pojedinačno imali manje od 400.

S druge strane, kolona udela grešaka u istom mediju (Tabela 5) govori nam mnogo više, jer reprezentativnije oslikava situaciju transkripcionih oblika. Drugim rečima, u zavisnosti od uređivačke politike, mediji su imali različiti kvantitet stranih imena u svojim izdanjima, pa je tako očekivano da oni koji su imali više transkribovanih imena imaju i ukupno više grešaka. Dnevnik *Objektiv*¹⁵ je imao procentualno najviše grešaka u odnosu na obim imena koje je prenosio i koja su bila predmet našeg istraživanja. U udelu u svim greškama on je poslednji, ali zato što je i najmanje imena prenosio. Od zabeleženih svega 158 imena koja su nas interesovala gotovo četvrtina je pogrešno napisana. Podsetimo, *Objektiv* je dnevnik tabloidne dimenzije i senzacionalističkoga sadržaja koji ima najmanje i naslova i teksta od svih medija, a rubrike nisu jasno podeljene. U

¹⁴ Ukratko, kada se *L* nađe ispred *I* i *E*, ono se transkribuje kao *l*. U ostalim slučajevima, uz nekoliko izuzetaka zbog stvorenih običaja, ono je u našem jeziku postaje *lj*.

¹⁵ U trenutku istraživanja bio je najmlađi. Trenutno je dnevnik *Nova* najmlađi od aktualnih štampanih medija, dok je *Objektiv* u štampanoj formi prestao da izlazi sredinom oktobra 2022.

prvom planu su fotografije, a obično se na dve strane nalazi dva do tri teksta ili nekada bude samo jedan s ogromnom fotografijom i nekoliko antrfilea.

Pažnju privlače tri lista s najmanje procentualno grešaka unutar svojih tekstova. To su *Alo*, *Srpski telegraf* i *Informer*, tri dnevnika tabloidnih dimenzija koji imaju (pretežno) senzacionalističke tekstove.¹⁶ Čak i ako možemo da kažemo da *Srpski telegraf*, posle *Objektiva*, ima najmanje kodiranih imena (290), *Alo* i *Informer* su četvrti i peti svrha po istom broju, odmah iza *Politike*. Najverovatniji mogući razlog za ovakav uspeh je taj što se senzacionalistički mediji više fokusiraju na unutrašnju politiku nego na međunarodne vesti i sport, što za sobom povlači i manju zastupljenost stranih aktera koji su nepoznati domaćoj javnosti. Čak i kada obrađuju vesti iz regiona i sveta, sva je prilika da će ovi mediji pisati o postupcima ljudi čija su imena dobro poznata široj publici, odnosno, čija je transkripcija već ušla u srpski.

Oba dnevnika na ćirilichkom pismu (*Politika* i *Večernje novosti*),¹⁷ ujedno i dva najstarija aktivna dnevna lista, jesu na opštem proseku grešaka koji je 19,2 odsto. Teško je izvući zaključak zašto je to tako, ali smo očekivali da ova dva medija – s obzirom na tradiciju – imaju značajnije manje grešaka od proseka.

Tabela 5: Učestanost grešaka po medijima

Medij	Udeo u svim greškama (%)	Udeo grešaka u tom mediju (%)
<i>Alo</i>	7,64	14,29
<i>Blic</i>	8,46	18,56
<i>Večernje novosti</i>	20,46	20,27
<i>Danas</i>	10,23	22,52
<i>Informer</i>	9,00	17,19
<i>Kurir</i>	18,01	20,92
<i>Objektiv</i>	5,32	24,68
<i>Politika</i>	14,46	19,00
<i>Srpski telegraf</i>	6,41	16,21

¹⁶ Ne možemo reći da su tabloidi mediji koji imaju tendenciju da poštuju institucije i da koriste visoko profesionalni jezik (Domazet, 2013: 112). Upravo oni, i to istim redosledom (*Alo*, *Srpski telegraf*, *Informer*), 2021. najviše su puta prekršili *Kodeks novinara Srbije* (C3III, 2021).

¹⁷ *Objektiv* je od 2022. počeo da izlazi na ćirilichkom pismu, a naš uzorak je iz 2021.

Nezgodno je tvrditi šta bi bio glavni uzrok ovakvog rezultata. Moguće je da su novinari u senzacionalističkim medijima transkripciju tražili lakšim putem, na veb-pretraživačima, odnosno, na Vikipediji koja, odokativno, ima sasvim solidnu transkripciju zasnovanu na *PSJ*-u. Na primer, pomenuti prefiks anglofonih prezimena koji počinje s *Mc/Mac*, Vikipedija u većini slučajeva piše preporučivim oblikom *Mak*, a ne „Mek”. Slično je i u slučaju španskog *Z*, portugalskog *S* i italijanskog *(C)CI*, uglavnom se koriste pravopisno potvrđeni oblici *z*, *s* i *či*, a ne „s”, „š” i „ći”. Iako ovaj veb-sajt često daje nepouzdanе informacije, u slučaju transkripcije služi – prema našem zapažanju – možda kao jedan od boljih sekundarnih izvora informacija.¹⁸ Drugo, u referentnoj štampi, i u onoj koja teži da bude takva, verovatno postoji rigidniji odnos prema činjenicama i izvorima informacija, samim tim novinari i lektori nemaju veliku slobodu da prepisuju bilo šta što pronađu na veb-pretraživaču, tako da kakvoća transkripcije zavisi od zamršenih odnosa između pravila kuće, otvorenosti urednika i novinarsko-lektorskog osećaja za transkripciona načela.

Ono što nikako nije pohvalno je to što nijedan medij u svojim tekstovima nema ni ispod deset posto grešaka. To znači da ni u jedan medij ne možemo da se pouzdamo kada je transkripcija u pitanju. To otežava situaciju i normativistima jezika i ostalim delatnicima koji komuniciraju s javnošću, kao što su prevodioci, pisci knjiga, nastavnici, profesori itd.

Tabela 6: Učestanost grešaka po rubrikama

Rubrika	Udeo u svim greškama (%)	Udeo grešaka u toj rubrici (%)
Politika	3,55	8,20
Svet	18,96	19,91
Sport	77,49	20,25

Za kraj, izdvojićemo procenete grešaka po rubrikama (Tabela 6). Ova tabela najmanje govori upravo zbog nesrazmerne obimnosti imena po rubrikama. Vidimo da, bez obzira na to što je sportska rubrika otprilike četiri puta obimnija

¹⁸ Vikipedija je slobodna veb-enciklopedija, što znači da svaki pojedinac koji ima pristup internetu može da joj doprinosi (Hale, 2014; Osman, 2014). Dakle, nju uređuje skup nezavisnih člankopisaca ograničenih uglavnom samoregulacijom, što znači da se neke izmene mogu desiti preko noći. Ovde iznosimo opaske koje su nastale tokom ovog istraživanja, što potencijalno u budućnosti može biti izmenjeno, ukoliko njihova zajednica donese drugačija samoregulativna pravila.

od rubrike vesti iz sveta, udeo grešaka unutar sportske rubrike (20,25%) približan je udelu grešaka unutar rubrike spoljne politike odnosno sveta (19,91%). Moguće je da je razlog za ovakav rezultat to što se, za razliku od političara, sportistima poklanja veća medijska pažnja i da je zbog češćeg spominjanja veća šansa da se njihova vlastita imena u međuvremenu pravilno adaptiraju. S druge strane, neki političar ili akter na međunarodnoj političkoj sceni može samo jednom da dobije medijsku pažnju u Srbiji, sledstveno tome i manje šansi da se njegovo ime i prezime isprave.

4. ZAKLJUČAK I ZAVRŠNO RAZMATRANJE

U ovom radu ispitano je u kojoj se meri u srpskoj dnevnoj štampi poštuju transkripciona pravila koja su izneta u *PSJ*-u, publikacije koja reguliše ortografsku normu srpskoga jezika. U radu smo se usredsredili samo na poglavlje o transkripciji smatrajući da je to jedan od najzanemarenijih poglavlja u ovom priručniku.

U našem istraživanju putem kvantitativne analize jezičkoga sadržaja u srpskoj dnevnoj štampi s nacionalnom pokrivenošću, došli smo do rezultata da se transkripcija iz onih jezika koji su opisani u *PSJ*-u pogrešno primenjuje u 19,2 odsto slučajeva, što znači da je po našem načinu vrednovanja na osrednjem nivou. Naša hipoteza je time *delimično potvrđena*. Po nama, odličan udeo grešaka bi do deset nasto, dok je nedovoljan više od 20, tako da naš rezultat više naginje ka nedovoljnom nego k odličnom. Zapravo, na samoj granici je prelaska iz osrednjeg u nedovoljan rezultat. Treba naglasiti da bi ovakvi rezultati bili lošiji da ih nisu popravila neka imena koja su veći broj puta pominjana i nisu bila previše složena za transkripciju, kao što su: *Cristiano Ronaldo, Angela Merkel, Владимир Путин*. Ovaj podatak zabrinjava zbog toga što se, usled velikog uticaja štampanih medija na ostale medije, ali i na javno mnjenje, pogrešni transkripcioni oblici vrlo lako ukorenjuju u praksu izražavanja ljudi, tako da je svako pogrešno ime potencijalno na putu ka ukorenjivanju koje će stvoriti samo još veću zbrku u ortografiji. Primećuje se da su sve ove greške mogle biti izbegnute da su novinari bili upoznati s transkripcionim normama srpskoga jezika. Prilikom kodiranja imena za ovo istraživanje, stekli smo utisak da će se – svaki put kada se pojavi neka pravopisna začkoljica – pojaviti i barem jedan primer pogrešne transkripcije nekog imena.

U pojedinačnim jezicima, najviše grešaka procentualno ima u holandskom i kineskom. Činjenica je da su oba jezika složena za transkripciju. Kod prvog je velika diskrepancija između prilagođenog pisanja i vokalnog utiska, tako da su jezikoslovci morali da naprave paralelnu transkripciju i za prilagođeno pisanje (koje je preporučeno na više mesta) i za fonetsko. Kineski je odmah iza holandskog, čak i ako je udeo grešaka iz tog jezika u ukupnom broju minoran, unutar sebe samoga taj jezik proizvodi drugi po redu broj pogreški.

Pomoćna hipoteza je opovrgnuta jer zabluda posredstvom koje se najčešće pravi transkripciona greška nije ugled na vokalni utisak (29,99), već ugled na izvornu grafiju (37,4). Ovo objašnjavamo time da su pisani izvori dominantni u štampi, tako da je verovatno i nekritičko prenošenje izvorne grafije zastupljenije od nekritičkog prenošenja fonetskog utiska, što je zastupljenije u elektronskim medijima.

Literatura

- Bešić, M. (2019). *Metodologija društvenih nauka*. Novi Sad: Akademska knjiga.
- Bojanić, P., i Mladenović, I. (2010). Elementi teorije institucija. U: Bojanić P., i Mladenović, I. (prir.) (2010). *Institucije i institucionalizam* (str. 7–13). Beograd: Službeni glasnik.
- Cobley, P., i Jansz, L. (2006). *Semiotika za početnike*. (V. Radman, prev.). Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Ćorković, M. i Hušanu, M. (2015). Transkripcija diftonga /ea/ sa rumunskog jezika na srpski: teorija i praksa. U: Akbarov, A. (prir.) (2015). *The Practise of Foreign Language Teaching: Theories and Applications* (pp. 393–401). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Cvetković, A. (2015). Transkripcija vlastitih imena stranog porekla u srpskom i slovenačkom jeziku. *Slovenika*, 1, 35–43.
- Dajmond, Dž. (2004). *Mikrobi, puške i čelik*. (G. Vučićević, prev.). Beograd: Dosije: Službeni list SCG.
- Dej, L. A. (2004). *Etika u medijima: primeri i kontroverze*. (J. Vasiljević i A. Kocić, prev.). Beograd: Medija centar: Plus.
- Domazet, S. (2013). Kriza štampe ili pad u tabloidno društvo. *Media dialogues / Medijski dijalozi* 6, 2, 105–117.
- Hale, S. A. (2014). Multilinguals and Wikipedia Editing. *WebSci '14: Proceedings of the 2014 ACM conference on Web science*, 99–108.

- Harari, J. N. (2019). *21 lekcija za 21. vek.* (T. Bižić, prev.). Beograd: Laguna.
- Klajn, I. (2018). Uvodna reč. U: Prčić, T. (2018). *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena* (str. 11–12). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Ležandr, P. (2010). Institucionalizovana životinja i institucionalni fenomen. (M. Smajević, prev.). U: Bojanić P, i Mladenović, I. (prir.) (2010). *Institucije i institucionalizam* (str. 27–32). Beograd: Službeni glasnik.
- Lukač, S. (1979). *Teorija i tehnika novinarstva: Beležke predavanja.* Beograd: Fakultet političkih nauka.
- Manić, Ž. T. (2014). *Primena i mogućnosti metoda analize sadržaja u sociologiji (doktorska disertacija).* Beograd: Filozofski fakultet.
- Marjou, X. (2021). OTEANN: Estimating the Transparency of Orthographies with an Artificial Neural Network. *Proceedings of the Third Workshop on Computational Typology and Multilingual NLP.* doi: 10.18653/v1/2021.sigtyp-1.1
- Osman, K. (2014). The Free Encyclopaedia that Anyone can Edit. *Culture Unbound, 6,* 593–607.
- Ozmo, S. (2021). *Sportsko novinarstvo: korak po korak ka uspešnom sportskom novinaru.* Novi Sad: Jež izdavaštvo.
- Prčić, T. (2018). *Novi transkripcioni rečnik engleskih ličnih imena.* Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Prčić, T. (2019). *Engleski u srpskom.* Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Prčić, T. (2019). *Englesko-srpski rečnik geografskih imena.* Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Radojković, M., i Đorđević T. (2005). *Osnove komunikologije.* Beograd: Fakultet političkih nauka: Čigoja štampa.
- Sosir, Ferdinand de. (1996). *Kurs opšte lingvistike.* (D. Točanac Milivojević i sar., prev.). Sremski Karlovci; Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Stanojević, D. (2011). Javni diskurs i savremeno novinarstvo. *Kultura 132,* 157–167.
- Stanojević, D. (2013). Palanački klišeji i štampa u Srbiji. *Media dialogues / Medijski dijalozi 6, 2,* 22–36.
- Todorović, N. (2002). *Novinarstvo: interpretativno i istraživačko.* Beograd: Fakultet političkih nauka: Čigoja štampa.

- Vasić, V., Prčić T., i Nejgebauer G. (2018). *Rečnik novijih anglicizama: Du yu speak anglosrpski?.* Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Veljanovski, R. (2012). *Medijski sistem Srbije.* Beograd: Fakultet političkih nauka: Čigoja štampa.
- Zečić, E. (2020). Prilog novinarskom pitanju: O nekim problemima novinarske prakse i neprevladanog nasljeđa. *In Medias Res* 9, 17, 2639–2648.
- Белић, А. (1950). *Правопис српскохрватског књижевног језика.* Београд: Просвета.
- Бјелаковић, И. Г. (2022). Матица српска и питање израде Правописа српског језика. У: Научни скуп Актуелна питања српског правописа (2022). *Нови прилози српском правопису. 2* (стр. 19–25). Нови Сад: Матица српска.
- Брборић, В. (2005). *Правопис српског језика у наставној пракси.* Београд: Филолошки факултет.
- Брборић, В. Ж. (2022). Пропусти Правописног речника у *Правопису српског језика* Матице српске. У: Научни скуп Актуелна питања српског правописа (2022). *Нови прилози српском правопису. 2* (стр. 117–163). Нови Сад: Матица српска.
- Животић, Р. (2001). *Изражавање новинара.* Београд: Р. Животић.
- Животић, Р., и Станојевић Д. (2013). *Реторика и политика.* Београд: Јасен.
- Ивић, П., и Брборић Б. (2006). Мерила језичке правилности. У: Ивић П., Клајн И., Пешикан М., и Брборић, Б. (уред.) (2006). *Српски језички приручник* (стр. 51–64). Београд: Београдска књига.
- Керовић, Р. (2006). *Историја филозофије: друга књига.* Бања Лука: Књижевна задруга Бањалука.
- Клајн, И. (2006). Правописни проблеми и недоумице. У: Ивић П., Клајн И., Пешикан М., и Брборић, Б. (уред.) (2006). *Српски језички приручник* (стр. 94–118). Београд: Београдска књига.
- Клајн, И. (2020. 01. 09). Двојезична презимена. *Нин*, 3602, 65.
- Клајн, И. (2020. 01. 23). Министарске грешке. *Нин*, 3604, 75.
- Клајн, И. (2020. 02. 13). Мало и велико. *Нин*, 3607, 57.
- Марковић, Љ. Р. (2018). Транскрипција и адаптација имена из јапанског у српски и руски језик. *Српска славистика: колективна монографија, 1,1*, 189–211.
- Пешикан, М. (1976). Уз властити реферат и друге реферате о транскрипцији туђих имена. *Књижевни језик*, 5, 95–98.

- Пешикан, М., Јерковић Ј., и Пижурница М. (2018). *Правопис српскога језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Пижурица, М. (2018). Измењено и допуњено издање Матичиног *Правописа српскога језика*. У: Пешикан, М., Јерковић Ј., и Пижурница М. (2018). *Правопис српскога језика* (стр. 7–8). Нови Сад: Матица српска.
- Пижурица, М. (2022). Концепција новог издања Правописа српскога језика Матице српске. У: Научни скуп Актуелна питања српског правописа (2022). *Нови прилози српском правопису. 2* (стр. 7–18). Нови Сад: Матица српска.
- Прћић, Т. (2022). Какав нам *Правопис српскога језика* треба у данашњем онлајнизованом, површном и полуписменом свету. У: Научни скуп Актуелна питања српског правописа (2022). *Нови прилози српском правопису. 2* (стр. 27–47). Нови Сад: Матица српска.
- Савет за штампу (СЗШ). (2015). *Кодекс новинара Србије*. Преузето 15. маја 2023, са <https://savetzastampu.rs/dokumenta/kodeks-novinara-srbije/>
- Савет за штампу (СЗШ). (2021). *Извештај о раду Савета за штампу у 2021. години*. Преузето 15. маја 2023, са <https://savetzastampu.rs/izvestaji/izvestaj-o-radu-saveta-za-stampu-u-2021-godini/>
- Селаковић, И. М. (2021). Преглед контрастивних истраживања српског и шпанског језика у другој деценији XXI века. *Анали Филолошког факултета, 23*, 129–157.
- Симић, Р. (2000). *Стилистика српског језика*. Београд: Филолошки факултет.

Luka Totaj

USAGE OF ADAPTED WRITING OF NAMES FROM FOREIGN MODERN LANGUAGES IN THE SERBIAN DAILY NEWSPAPERS

Summary: *In this paper, we will present the results of the content analysis that we used when examining the usage of transcription in the Serbian daily newspapers that are published nationally, videlicet in the sections: “Politics”, “World” and “Sport”. The data was collected from June 21 to June 27, 2021. Textual analysis and quantitative analysis of content were used in the study. Our aim was to determine the frequency of transcription errors in the Serbian press. Anthroponyms from those languages whose transcription is explained in the Orthography Book of Serbian were our unit of observation. In this paper, we introduced a new communicative-linguistic term “transcriptional fallacy” which was also a segment in the analysis. The obtained results tell us that the frequency of transcription errors is on a medium level, which leans more towards a bad than a good grade. Transcription errors are most often made due to an uncritical imitation of the original language’s script, although the other two fallacies (modeled an acoustic impression and a wrong language) are also frequent.*

Key words: *transcription, orthography, the Orthography Book of Serbian [=Pravopis srpskoga jezika], literary language, language culture, print media, the Serbian language*